

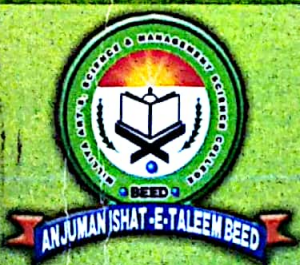
ISSN No. 2394-9996

New Vision

Multi-disciplinary
Research Journal

January 2017

Online version : <http://www.milliyaresearchportal.com>

Anjuman Ishat -e- Taleem Beed's
Milliya Arts, Science & Management Science College,
Beed- 431122 (Maharashtra)
Website : www.milliyasrcollege.org
E-mail.ID : newvisionjournal@gmail.com

Sr. No.	Title of Research Paper	Author	Sub	P.No.
14	अल्मा कबूतरी में चित्रित संघर्षशील नारी	प्रा. डॉ. चित्रा धामणे	हिंदी	54
15	विज्ञापन में नारी का अस्तित्व	प्रा.आहेर संगीता एकनाथराव	हिंदी	57
16	विकलांग-विमर्श कारण तथा चुनौति	डॉ. ओमप्रकाश बन्सीलाल झंवर	हिंदी	60
17	‘जनता का मोर्चा’ नाटक में साम्प्रदायिक सद्भाव एवं राष्ट्रीय एकात्मता	प्रा. संतोष नागरे	हिंदी	64
18	धूमिल के काव्य में जनवादी चेतना	डॉ. सय्यद अमर फकिर	हिंदी	67
19	‘जीवन हमारा’ में व्यक्त शोषण, दमन और रूदन	प्रा. प्रकाश गायकवाड	हिंदी	71
20	शांता शेळके यांची भाषाशैली	डॉ. सरकटे सदाशिव	मराठी	75
21	‘संभूती’ कृषी जीवनाशी निगडीत स्त्रीच्या जीवनातील फरफट रेखाटणारी कादंबरी	स.प्रा. ढास रवींद्र	मराठी	81
22	दलित साहित्यातील मानवता	प्रा. नामदेव शिनगारे	मराठी	84
23	दौलताबाद शहराचे महत्त्व	डॉ. शेख कलीम मोहियोद्दीन	इतिहास	89
24	मुक्ती संग्रामातील योद्धा	प्रा. हुसेन ईमाम प्रा. मोहन जगन्नाथ काळकुटे	इतिहास	92
25	नवभारत निर्मितीत स्वामी विवेकानंदाचे शक्तीदाय विचार	प्रा. श्रीमती सुनिता शंकरराव कुरूडे	इतिहास	94
26	सामाजिक समायोजनामध्ये वर्तन एक महत्त्वपूर्ण घटक	प्रा. मलेका शाहिन अब्दुल गफार	गृह विज्ञान	98
27	“ सावित्री फुलेंचे स्त्री चळवळीतील योगदान व आजची महिला ”	प्रा. जाधव एस.बी.	गृह विज्ञान	100
28	“संत साहित्यातील आहार विचार ”	डॉ. शिल्पा खोत-देशपांडे	गृह विज्ञान	104

सामाजिक समायोजनामध्ये वर्तन एक महत्त्वपूर्ण घटक

प्रा.मलेका शाहिन अब्दुल गफार,
वि.प्र.(गृह विज्ञान)
मिल्लीया महाविद्यालय, बीड.

सामाजिक समायोजनामध्ये वर्तनाला फार महत्त्व असते. समाजामधील सभोवतालच्या व्यक्तींना मान्य होईल व रूपांत असे वर्तन जया बालकाचे असेल तो प्रिय व सर्वमान्य होतो. या उलट समाज संमत नसलेले वर्तन करणाऱ्या बालकाकडे समाजामध्ये वेगळ्या दृष्टीने पाहिले जाते.

बाल वयातील कुसमायोजन या विषयाचे 'हेले' यांनी अध्ययन केले. हे अध्ययन शिकागो येथे १९०९ साली केले. त्याच्या मते बालकांच्या मानसिक समस्या या प्रौढाच्या मानसिक समस्या पेक्षा भिन्न स्वरूपाच्या असतात. कारण बालके विकासाच्या गतिमान अवस्थेमधून जात असतात.

बालकाच्या व्यक्तीमत्त्व विकासामध्ये त्याचे 'वर्तन' हे एक महत्त्वाचे अंग मानले जाते. भिन्न भिन्न परिस्थितीत बालक जो प्रतिक्रिया व्यक्त करते त्यालाच 'वर्तन' असे म्हणतात. बालकाच्या वागणुकीमधी काही वैशिष्ट्ये त्याच्या वयोगटाशी निगडित असतात. त्या त्या वया नुसार ते वर्तन स्वाभाविकपणे घडत असते. परंतु ते वय ओलांडल्यानंतर जर एखादे वर्तन तसेच घडत असेल तर ते अवांछनीय किंवा समस्यात्मक बनते.

समाज मान्य वर्तनापेक्षा वेगळे वर्तन करणारे बालक समस्यात्मक बालक मानले जाते. अशा वेळी बालकामध्ये निर्माण झालेल्या वर्तन समस्येचे कारण मुळापासून जाणून घेणे हे पालकांसाठी महत्त्वाचे असते. मुलांना जाणून घ्यायचे असेल तर त्यांच्या कृती मागे असलेली मनोभूमिका समजून घेणे हे पालकांचे कर्तव्य होय.

शारीरिक दोष, कमतरता या मुळे अनेक समस्या निर्माण होतात. म्हणून या समस्यांचा शोध घेऊन ती कारणे नाहीशी करणे हे अपेक्षित आहे.

बालकांच्या मनावर आलेले दडपण 'समस्यात्मक वर्तना' च्या द्वारे दिसून येते. मज्जा संस्थेचे विकार व भावनिक व मानसिक स्थिती याचा ही परस्पर संबंध असतो.

मानसिक दडपण आल्याने मुले विचित्र वर्तणूक करू लागतात. जसे भिंतीवर डोके अपटून घेणे, हातपय झाडणे श्वासकांडून घेणे, खांदे उडविणे इ. मतिमंद मुले किंवा दुर्लक्षित मुले यांच्यामध्ये असे वर्तन करण्याचे प्रमाण अधिक असते. प्रेम, वात्सल्य, सुरक्षितता प्राप्त करून घेणे हा बालकाचा जन्मजात हक्क आहे. त्यासाठी पालकांनी अनुकूलता दिली पाहिजे. सर्वसाधारण पणे जी मुले लहान पणी आपल्या कौटुंबिक जीवनात समायोजन करण्यात असफल होतात. ती 'भविष्यात देखील घराबाहेरील समाजाती व्यक्तींशी समायोजन साधू शकत नाही.'

वीलीअम्स हया मानस शास्त्रज्ञाने बाह्यावस्थेतील बालकाच्या वर्तन समस्यांचा अभ्यास करून मुलांमध्ये वर्तन समस्या निर्माण होण्यास त्यांनी मुलाच्या सभोवतालच्या वातावरणाला महत्त्व दिले आहे.

कौटुंबिक वातावरण :-

कौटुंबिक वातावरणात आई वडिल ह्यांच्यातील परस्पर संबंध, व पालक बालक संबंध हे मुख्य आहेत. हे संबंध कशा प्रकारचे आहेत म्हणजे बालकाच्या वाढीला पूरक की मारक, त्यांचे वर्तन कसे राहिले हे अवलंबून असते. मुलांच्या व्यक्तिमत्त्व विकासाच्या दृष्टिकोनातून कुटुंबातील वातावरण हे नेहमी आनंदी, समाधानी, खेळी मेळीचे असे असणे अत्यंत महत्त्वाचे आहे.

कुटुंबातील वातावरण सदैव संघर्ष पूर्ण तणावाचे, असमाधानी, दुःखी असेल तर अशा वातावरणात वाढणाऱ्या मुलांमध्ये अनेक वर्तन समस्या उदभवण्याची दाट शक्यता असते.

मुलाच्या व्यक्तिमत्त्व विकासात पालक बालक संबंध हा महत्त्वाचा घटक आहे. आई वडिलांचे परस्परांतील संबंध समाधानकारक असतील व त्यांच्या मध्ये बालकांच्या संगोपनाबाबत एकमत असेल तर त्याचे संगोपन योग्य पद्धतीने होते.

निष्कर्ष :-

पालकांचे दुर्लक्ष होणे हे वर्तनसमस्येची सुरुवात होण्यास कारणीभूत ठरते. पालक व बालक यांच्या मधील संबंध जेवढे दृढ असतील तेवढे त्याला अधिक मानसिक समाधान मिळते व वर्तन समस्या निर्माण होण्याची संभावना कमी होते. मुलांच्या क्षमते मधील भिन्नता जाणून त्यानुसार त्यांना वागणूक दिली गेली पाहिजे. मुलांना सतत चांगल्या कार्यात गुंतवून ठेवावे. भरपूर खेळण्याची संधी द्यावी. मित्रांच्या सेबत खेळू घ्यावे. बागेत किंवा चांगल्या ठिकाणी फिरायला न्यावे. मुलांशी सुसंवाद ठेवावा. त्यांच्या मनावर कोणता ताण आहे. हे जाणून घेण्याचा प्रयत्न करावा. मुलांना सृजनशील कृतीमध्ये गुंतवून ठेवावे. मुलांमध्ये प्रचंड क्षमता व ऊर्जा असते. त्यांच्यातील कार्य शकतीला चालना दिली पाहिजे. त्यांच्यामध्ये सृजनात्मकता वाढविणे आवश्यक असते. त्यांना कलाकुसर करणे, चित्र काढणे, प्राणी, पक्षी, फळे तयार करणे. बौद्धिक खेळ त्यांना खेळायला घ्यावेत. मुलांना भरपूर प्रमाणात मैदानी खेळ व व्यायामाचे प्रकार यामध्ये सहभागी होण्यासाठी प्रोत्साहित करावे व संधी घ्यावी. मुलांमध्ये सामाजिकता विकसित होते. मुलांमधील सुप्त गुण ओळखावे व त्याला वाव द्यावा. मुलांच्या स्वास्थाकडे लक्ष पुरवावे, सकस व समतोल आहार घ्यावा. मुलांमधील क्षमता व सुप्त गुणाचा शोध शिक्षकांनी व पालकांनी जरूर घ्यावा व त्याला संधी घ्यावी.

मुलांनी थोडे जरी चुकीचे वर्तन केले की, पालकांच्या रागाचा पारा चढतो. त्यांच्यावर टीकेचा भाडेमार केला जातो. थोडक्यात, मुलांनी केलेली एवढीशीचूक पालकांना खपत नाही जितक्या तत्परतेने ते मुलांची चूक दाखवून देतात तितक्या तत्परतेने मुलाने केलेली एखादी चांगली गोष्ट ते ध्यानात घेत नाही. त्या गोष्टी साठी मुलाचे कौतुक करावे, अभिनंदन करावे, त्याला शाबासकी द्यावी. त्यामुळे कुटुंबातील मुलांचा आत्मविश्वास आणि आत्मसन्मान वाढू लागतो.

संदर्भ :-

- * बालविकास शास्त्र - डॉ. ज्योती गायकवाड
- * मातृकला व बाल विकास - प्रा. प्रियवंदा काठकर
- * मुलांच्या भावनिक आरोग्याची ५ सुत्रे - डॉ. गेराहड न्यू मार्क.